

сліджуючи формування критичного мислення курсантів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах, констатує, що “поєднання діагностики та самодіагностики стану сформованості критичного мислення курсантів вплинуло на позитивні зміни в особистісно-позиційному аспекті: на об’єктивність самооцінки та оцінювання оточення, характер реакції щодо критичних зауважень тощо” [3, с. 17].

Висновки. Отже, можна зробити висновок про те, що особливості комунікації, здійснюваної студентами вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, визначаються основними векторами “студенти – викладачі”, “студенти – інші студенти”, “студенти – об’єкти, що не пов’язані із навчальною діяльністю”. Для студентів початкових курсів характерне розшарування на мікрогрупи на основі базового рівня знань зі спеціальності, що є важливим фактором, який впливає на комунікативні процеси, до яких залучаються студенти.

У процесі здобуття освіти відмінності між мікрогрупами поступово зменшуються, що сприяє об’єднанню тих, хто навчається, та створює умови для якісного розвитку комунікації за всіма трьома векторами.

Педагогічна комунікація, ефективна в умовах вищої школи, визначається низкою чинників, а саме: специфікою організації навчального процесу; специфікою дисципліни, що викладається; загальними особливостями групи студентів, на яку орієнтована педагогічна комунікація; характеристиками комунікативних процесів групи студентів, на яку орієнтована педагогічна комунікація.

Література

1. Закон України “Про вищу освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>.

2. Козак Т.М. Організаційно-педагогічні засади впровадження кредитно-модульної системи підготовки фахівців у вищих педагогічних навчальних закладах III–IV рівнів акредитації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Т.М. Козак. – Житомир, 2007. – 19 с.

3. Марченко О.Г. Педагогічні умови формування критичного мислення курсантів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О.Г. Марченко. – Харків, 2007. – 24 с.

4. План дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>.

5. Севаст’янова О.А. Соціально-педагогічні умови соціалізації студентської молоді у виховному процесі вищого навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 “Соціальна педагогіка” / О.А. Севаст’янова. – Луганськ, 2007. – 22 с.

ОРЕЛ-ХАЛІК Ю.В.

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Одним із стратегічних завдань, визначених у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. та наказі МВС України “Про стан відомчої освіти, заходи щодо її вдосконалення та покращення якості підготовки фахівців для системи МВС України” від 05.02.2007 р. № 2км/1, є необхідність підготувати в закладі вищої освіти майбутнього правоохоронця з високим рівнем свідомості, почуттям обов’язку та відповідальності, а також здатного протидіяти порушенням правопорядку, захищати права і свободи громадян.

Реформа органів внутрішніх справ конче потребує здійснення підготовки правоохоронців нової генерації, основу світогляду яких становитимуть загальнолюдські цінності, принципи гуманізму й демократизму, усвідомлення свободи людини як найважливішої цілості суспільства. У зв'язку із цим до пріоритетних напрямів підготовки майбутніх правоохоронців, крім набуття фахових знань та умінь, належить розвиток загальної культури особистості, оволодіння нею іншими компетенціями, важливими для здійснення професійних обов'язків.

Мета статті – розкрити значення гармонійного поєднання традиційних форм і методів навчання з нетрадиційними для активізації процесу формування естетичного смаку майбутніх правоохоронців у системі вищої відомчої освіти.

Можливість *гармонійного поєднання традиційних форм і методів навчання з нетрадиційними для активізації процесу формування естетичного смаку майбутніх правоохоронців у системі вищої відомчої освіти* полягає в умінні викладача врахувати естетичні запити, побажання та сподівання студентів, тактовно роз'яснювати хибність певних уявлень, зорієнтувати на прагнення до високих морально-естетичних ідеалів. Йдучи назустріч побажанням студентів і враховуючи їхню індивідуальну схильність до діяльності за обраним фахом, особливу зацікавленість в естетичній тематиці, прагнення до вивчення обраного ними питання, викладач мусить відповідним чином сформулювати завдання для індивідуальної чи самостійної роботи, дати поради щодо опрацювання літературних джерел.

Урахування індивідуальних запитів та інтересів майбутніх правоохоронців спрямовує навчальний процес на підвищення рівня сформованості естетичного смаку, розвиток естетичної й правової свідомості студентів, надає їм можливість подальшого особистісного та професійного вдосконалення.

Розглядаючи індивідуальні естетичні потреби студентів, не можна забувати й про можливу наявність у них певних негативних емоційних якостей: нерішучість чи, навпаки, агресивність, схильність до конфліктної поведінки; нездатність до людинолюбства; емоційна сухість, скупість чи навіть черствість у почуттях; нетерпимість; недисциплінованість і безвідповідальність; відсутність умінь чітко, логічно й послідовно викласти інформацію, зробити запит інформації, вислухати усне повідомлення. Все це стає перешкодою до виконання службових обов'язків. Подолати ці бар'єри можна лише в процесі фахової підготовки, поєднуючи її із загальнокультурним розвитком. Зокрема, виявивши причини агресивності в кожному окремому випадку, необхідно проводити корекцію поведінки, наголошуючи на неетичності й неестетичності конфліктів у будь-якій сфері життєдіяльності майбутнього правоохоронця й необхідності для нього бути взірцем у дотриманні морально-етичних норм. Враховуючи досвід викладання в Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого, ряд учених: М. Колесніков, О. Колеснікова, В. Лозовий, А. Комарова, Н. Кормін – зазначають, що “фахівець має виконувати не лише професійні обов'язки чи функції, а й багато інших соціальних ролей відповідно до свого соціального статусу, що потребують відповідного рівня естетичної культури” [1, с. 3].

Приєднуючись до цієї думки, також вважаємо, що формування відповідального ставлення до професійної діяльності й дисциплінованості пов'язане зі службовим етикетом, дотримання якого відображає рівень розвитку естетичного смаку. Адже дисципліна – “це не тільки адміністративна, а й морально-естетична вимога, оскільки вона виражає ступінь поваги до людей, до їхніх інтересів. Дисциплінованість – показник морально-естетичної надійності людини й підстава впевненості в ній оточуючих” [1, с. 197].

Формування естетичного смаку майбутніх правоохоронців передбачало використання як традиційних форм і методів навчання, так і інтерактивних технологій. До традиційних віднесено лекції (тематична, вступна, заключна, оглядова), практичні та семінарські заняття.

Розширення світогляду особистості майбутнього правоохоронця, формування його морально-естетичної культури й ідеології, вплив на естетичний смак студента має здійснюватися за допомогою інтерактивних технологій (проведення кіно (відео) лекцій, лекцій-диспутів, “круглих столів”, “рольових ігор”, “брейн-рингів” та “конференцій”) й організації позааудиторної роботи.

Відомо, що міждисциплінарні зв'язки відіграють особливу роль у професійному орієнтуванні особистості. У нашому дослідженні передбачалося створення мережі міждисциплінарних зв'язків дисциплін гуманітарного блоку (філософія, іноземна мова, риторика, психологія, естетика, етика, культурологія тощо) з фаховими дисциплінами (теорія держави і права, юридична деонтологія, адміністративне право, цивільне право тощо).

Забезпечення реалізації міжпредметних зв'язків дисциплін гуманітарного циклу з фаховими навчальними дисциплінами сприяє цілеспрямованості формування естетичного смаку студентів вищих навчальних закладів МВС України; одночасно формуються навички абстрагування, аналізу, синтезу, узагальнення, прогнозування.

На наш погляд, фахова спрямованість можлива у вивченні всіх дисциплін. Так, до програм навчальних дисциплін гуманітарного циклу можна внести деякі зміни й доповнення та подавати матеріал, пов'язаний з майбутньою фаховою діяльністю, тим самим розширюючи межі сприйняття професії, пробуджуючи зацікавленість у ній.

Аналіз змісту гуманітарних і фахових дисциплін, які вивчають майбутні правоохоронці, засвідчив, що при ефективному використанні їх інтелектуального потенціалу створюються умови для формування в студентів професійних та морально-естетичних якостей, зокрема:

- патріотизму, мужності, громадянської свідомості, гідності, демократичності, естетизації процесу судження, розуміння суспільних інтересів і загальнолюдських цінностей, орієнтації на високі національні ідеали, шанобливе ставлення до культурних та естетичних надбань українського народу (“Історія України”);
- активної громадянської позиції, політичної культури й толерантності, демократичності, бажання діяти за законами краси (“Політологія”);
- правосвідомості та законослухняності, правової й громадянської відповідальності та обов'язку, дотримання норм відносин громадянина й органів влади, навичок і вмінь з естетики правоохоронної діяльності (“Теорія держави і права”, “Правознавство”, “Громадянське і сімейне право”);
- гуманності, орієнтації у своїй життєдіяльності на загальнолюдські цінності, естетичної свідомості й самосвідомості, естетичних і комунікативних потенцій (“Історія зарубіжної культури”, “Риторика”).

Слід зазначити, що майбутнім правоохоронцям не пропонували готові варіанти вирішення фахових проблем, їх навчали застосовувати для цього свої знання, уміння, досвід. Це має сприяти формуванню в студентів активної позиції й орієнтації на самостійність у набутті фахово значущих та особистісних якостей, яке необхідне для того, щоб, крім оволодіння певними знаннями з естетики та за фахом, у

майбутніх правоохоронців сформувалась мотивація й звичка до постійного саморозвитку та самовдосконалення як особистості й фахівця; розвитку не пасивного спостерігача, а активно перетворювача ставлення до дійсності.

Відповідно до сучасних вимог до організації навчально-виховного процесу, зумовлених приєднанням України до Болонського процесу, половину запланованого для опрацювання матеріалу часу слід відводити для самостійної роботи студентів [2]. Це означає, що студенти мають самостійно здобувати знання з фахових дисциплін, самостійно опрацьовувати матеріал, що має професійно спрямований характер, що надає можливості для різнобічної й більш глибокої фахової підготовки. Як правило, основним джерелом набуття знань виступає спеціальна література. Засвоєння різноманітної фахово спрямованої інформації та її опрацювання можливо завдяки спеціальним заходам, які проводить викладач у межах міждисциплінарних зав'язків, а отже, дотримання відповідної організаційно-педагогічної умови формування естетичного смаку майбутніх правоохоронців у процесі вузівської підготовки.

Слід зазначити, що має бути чітко спланована самостійна робота студентів. При цьому викладач мусить виконувати функції не контролера, а консультанта, що надає майбутнім правоохоронцям фахову, педагогічну й методичну допомогу для самостійного пошуку ними необхідної інформації.

Єдність естетичного виховання з фаховим навчанням забезпечувало гармонізацію внутрішніх якостей особистості, значущих для фахової діяльності; формування фахової культури, ідеалів у професії [3, с. 32].

Аналіз праць, присвячених питанням фахової підготовки майбутніх правоохоронців, дав змогу виділити такі вміння й навички, які є значущими для їхньої професійної діяльності:

- написання рапортів, службових записок і повідомлень;
- складання усних повідомлень;
- оформлення протоколів допитів;
- проведення профілактичних бесід з різними категоріями населення;
- опитування свідків;
- ведення ділових бесід;
- складання службової кореспонденції;
- проведення телефонних розмов з професійних питань;
- формулювання вказівок та інструкцій для підлеглих;
- підготовка інформації для керівництва.

Зовнішній прояв естетичного смаку майбутніх правоохоронців здебільшого відбувається у процесі комунікації, тому в його формуванні важливе місце займає оволодіння уміннями й навичками культури спілкування, які ґрунтуються на прагненні зрозуміти людину (наприклад, потерпілого) і допомогти їй. Особливу увагу під час формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців слід приділяти формуванню умінь поводитися в стресових і конфліктних ситуаціях” [4, с. 7].

Розглядаючи забезпечення фахового спрямування та формування естетичного смаку студентів з урахуванням специфіки організації навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти МВС України, приєднуємося до думки вчених, які досліджували питання формування естетичної свідомості й естетичного смаку майбутніх правоохоронців і зазначали, що на сьогодні склалися загальні правила службового етикету, які визначають порядок поведінки працівників правоохорон-

ної сфери при виконанні ними професійних обов'язків і поза професійною діяльністю та мають бути засвоєні студентами у процесі фахової підготовки. Серед них:

- “уміти бути уважним до людини в усіх ситуаціях, які хоча б якимось об'єднують її з вами, бачити та помічати її, виявляти увагу до неї зовнішніми знаками, доносячи їх до людини;

- ввічливо звертатися з проханням про будь-яку послугу й самому дякувати за таку послугу;

- співчувати людині в її невдачах, поділяти з нею радість успіху, виявляти це відповідними формами; пропонувати їй свої послуги та допомогу в можливих формах;

- берегти робочий і вільний час інших людей, не марнувати його повільними, беззмістовними розмовами і ні в якому разі не примушувати людину чекати на тебе;

- розмовляти мовою, зрозумілою більшості присутніх (усім), не допускати перешіптування в присутності інших або ж розмови незрозумілою їм мовою;

- не сміятися безпричинно в присутності людини, не давати їй приводу думати, ніби ви смієтеся з неї;

- намагатися не помічати фізичних вад людини, не розглядати й не розпитувати про них;

- не допускати ніяких погроз щодо людини, тим більше фізичних дій;

- бути терплячим до інших думок, смаків, не допускати приниження людської гідності того, чий смак не відповідає вашому;

- терпляче вислуховувати того, хто говорить, не переривати його й виявляти інтерес до його думки;

- не підкреслювати своєї шляхетності й жертвності в наданій вами послугі, якою б важливою і значною вона не була, покажіть, що ви робите її легко, із задоволенням, без думки про взаємну подяку;

- дбати про свій зовнішній вигляд, охайність і чистоту, пам'ятаючи, що неохайність, недбалість і неувага до себе – це форма неповаги до інших людей, зневаги до їхньої думки” [5, с. 93].

Таким чином, можна зробити **висновок**, що забезпечення ефективного оволодіння вказаними вміннями й навичками можливо за умов гармонійного поєднання традиційних форм і методів навчання з нетрадиційними та активного функціонування міждисциплінарних зв'язків гуманітарних і фахових дисциплін.

Література

1. Колесніков М.П. Естетика / М.П. Колесніков, О.В. Колеснікова, В.О. Лозовой. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 208 с.

2. Концепція державної програми розвитку освіти на 2006–2010 роки // Вища школа. – 2006. – № 3. – С. 116.

3. Калашник Н.Г. Формування естетичної свідомості як одна з передумов виховання майбутнього юриста / Н.Г. Калашник, В.Л. Вертегел // Проблеми гуманітаризації, гуманізації освіти та впровадження новітніх педагогічних технологій в навчальних закладах МВС України (22 листопада 2002 р.) – Запоріжжя, 2002. – С. 31–33.

4. Амеліна С.М. Формування культури професійного спілкування майбутніх аграріїв: естетичний аспект / С.М. Амеліна // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – Київ ; Запоріжжя, 2007. – Вип. 47. – С. 3–8.

5. Квитко С.В. Профессиональная этика сотрудников ОВД : учеб.-метод. пособ. / С.В. Квитко. – Белгород : БелЮИ МВД России, 2004. – 141 с.